

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJĄ

2019-06-25 Nr. 4D-2019/2-391

Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė 2019 m. kovo 27 d. gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Varėnos rajono savivaldybės (toliau citatose ir tekste vadinama – Savivaldybė) mero ir administracijos pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su Pareiškėjo <...> „<...>“ [<...>; toliau citatose ir tekste vadinama – Butas] išsaugojimu.

2. Skunde nurodyta:

„Esu [...] [duomenys neskelbtini].

„[...] š. m. kovo 19 d. yra patvirtintas bankroto byloje mokumo atkūrimo plano projektas, ko pasėkoje bus parduodamas būstas [...]. Kadangi jau buvo kreiptasi į Savivaldybę, pakartotinai vėl kreipiausi š. m. kovo mėn., tačiau nesitikiu Savivaldybės palankaus sprendimo ir tikiuosi su Jūsų pagalba ir įsikišimu padėti mano šeimai tarpininkaujant skubos išimties tvarka, kad Savivaldybė suteiktų pagalbą išperkant Butą ar rasti kitą būdą ar būstą ir kaip jie ketina padėti mano šeimai“, „Mes dabar negalime grįžti į Butą, kadangi Butas kabo ore jau ilgą laiką, o kreditoriai negali iš dalies parduoti, nes vertinimą atlikau naujai už ... eurų, negu buvo anksčiau įvertintas už ...“ Savivaldybės pareigūnai „viršijo savo įgaliojimus ir pažeidė mano, <...> interesus“.

3. Skunde Seimo kontrolierės prašoma padėti šeimai ištiriant visus įmanomus veiksmus, išsaugojant vienintelį būstą Lietuvoje ir grįžti į tėvynę.“

TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Iš kartu su skundu pateiktų dokumentų nustatyta:

4.1. Savivaldybės administracija, 2018-03-27 raštu Nr. PSD-1428(26.5) (toliau vadinama – Atsakymas-1) atsakydama Pareiškėjui, be kita ko, pažymėjo, kad „Savivaldybė, norėdama išnuomoti būstą šeimoms ir asmenims, nurodytiems Įstatymo [Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas] 16 straipsnio 11 dalyje, **turi turėti laisvą savivaldybės (ne socialinį) būstą**“, tačiau **šio atsakymo rašymo metu laisvo Savivaldybės būsto neturi**;

4.2. Savivaldybės administracija, 2018-04-30 raštu Nr. PSD-2144(3.28) (toliau vadinama – Atsakymas-2) atsakydama Pareiškėjui, pažymėjo, kad **neturi galimybės įsigyti Pareiškėjo nurodytą nekilnojamąjį turtą, „net ir tuo atveju, jei nekilnojamasis turtas būtų įsigytas**, vadovaujantis Įstatymo 9 straipsnio 3 dalimi, asmenys ir šeimos, kurie už jiems suteiktą valstybės iš dalies kompensuojamą būsto kreditą įsigytą būstą prarado dėl skolinių įsipareigojimų [...], teisę į paramą

būstui išsinuomoti šio straipsnio 1 dalyje nustatytais sąlygomis įgyja po 5 metų nuo būsto praradimo [...]“;

4.3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau citatose ir tekste vadinama – Ministerija) 2018-05-24 rašte Nr. (32.3-31)SD-2999, adresuotame Savivaldybės administracijai, be kita ko, pažymėta:

4.3.1. „Pagal Savivaldybės pateiktą informaciją [2017 metais] liko nepanaudota 1 347,5 mln. Eurų (**54,8 proc. skirtų lėšų**). Iš jų: [...] 6 proc. – [skirta] kitoms Savivaldybės reikmėms (keleivių vežimo nuostolingais maršrutais patirtiems nuotoliams kompensuoti, ugdymo planams ir ugdymo sąlygoms užtikrinti B gimnazijoje)“;

4.3.2. „(Savivaldybei ir 2018 metams numatyta ta pati suma kaip ir 2017 m. – 2 457,6 mln. Eurų). Informaciją apie šių lėšų panaudojimą Ministerija, vykdydama Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams [toliau citatose ir tekste vadinama – PPI] įgyvendinimo stebėseną, rinks 2019 m. pradžioje“;

4.4. Neįgaliųjų reikalų departamento prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau citatose ir tekste vadinama – Departamentas) 2018-05-24 rašte Nr. (32.3-31)SD-2999 (adresuotame Pareiškėjui) pažymėta, kad **„Aktyviai bendradarbiaudamas su Savivaldybe, Departamentas, pakartotinai, raštu paragino ją atsižvelgti į Jūsų situaciją, sveikatos būklę, savarankiškumo poreikį bei mažamečio vaiko interesus, ir padėti išspręsti Jums aktualų Buto išsaugojimo arba kitos gyvenamosios vietos suteikimo klausimą“**;

4.5. Alytaus apylinkės teismas 2019-01-28 nutarė (nutartis civilinėje byloje Nr. ...): „išduoti leidimą [...] [Pareiškėjui] išsivežti [...] į užsienio valstybę gyventi nuolat, [...] [Pareiškėjo] gyvenamojoje vietoje – <...>“;

4.6. Alytaus apylinkės teismas 2019-03-19 nutartimi civilinėje byloje Nr. ...:

4.6.1. konstatavo, kad „Kaip matyti iš 2012-11-06 darbingumo lygio pažymos [...] [Pareiškėjui] **[duomenys neskelbtini]**.“

4.6.2. nutarė: „Patvirtinti [...] [Pareiškėjo] 2019-01-17 fizinio asmens kreditorių reikalavimų tenkinimo ir mokumo atkūrimo planą. [...]. 2019-03-01 prašymą dėl 2019-01-17 mokumo atkūrimo plano patikslinimo laikyti sudėtine 2019-01-17 mokumo atkūrimo plano dalimi.“

4.7. Pareiškėjas 2019-03-22 prašymu (toliau vadinama – Prašymas) kreipėsi į Savivaldybės merą („Dėl pakartotinio prašymo ir pagalbos išsaugojant vienintelį gyvenamąjį būstą“), prašydamas: „1. Iš naujo išnagrinėti mano šeimos situaciją ir aplinkybes išperkant iš kreditoriaus būstą bei sudarant nuomos sutartį su Savivaldybe. 2. Nesutikus Jums išpirkti Buto, kokią galite suteikti pagalbą integruotis, gyventi <...>.“

5. Seimo kontrolierė, atsižvelgusi į pirmiau nurodytas aplinkybes kreipėsi į:

5.1. Savivaldybę, prašydama pateikti motyvuotas išvadas, ar Pareiškėjas (jo šeima) atitinka Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies reikalavimus: ar Pareiškėjui nustatytas atitinkamas nedarbingumas; ar šiuo atveju neįgalusis asmuo vienas augina vaiką; motyvuotai paaiškinti, kaip Savivaldybė, nagrinėdama Pareiškėjo 2018-2019 prašymus dėl jo šeimos aprūpinimo būstu problemų sprendimo, įgyvendino Konstitucijos, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau citatose ir tekste vadinama – Konvencija) reikalavimus dėl neįgaliųjų galimybės dalyvauti aprūpinimu būstu programose užtikrinimo, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau citatose ir tekste vadinama – VTPI), Vaiko teisių konvencijos (toliau citatose ir tekste vadinama – Konvencija-2) nuostatas (pvz., užtikrinti būstą itin pažeidžiamiems asmenims išimtiniais atvejais) bei atsižvelgė į valstybės politiką dėl emigracijos (pvz., Seimo 2017-04-20 nutarimas Nr. XIII-297; toliau citatose ir tekste vadinama – Seimo nutarimas): ar Pareiškėjo prašymai dėl Buto įsigijimo Savivaldybės nuosavybėn buvo perduotas svarstyti Savivaldybės tarybai (jeigu ne – nurodyti priežastis); ar Savivaldybės tarybai buvo perduotas spęsti klausimas dėl kito Savivaldybės būsto įsigijimo, siekiant Pareiškėjo šeimos atžvilgiu įgyvendinti Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme (toliau citatose ir tekste vadinama – Įstatymas) 16 straipsnio 11 dalies nuostatas (jeigu ne – nurodyti priežastis); ar Savivaldybė išnaudojo visas galimybes, kad šiuo atveju būtų tinkamai įgyvendinta Konvencija, Konvencija-2 bei VTPI (pvz., ar nepanaudotos

Piniginės paramos įstatymo įgyvendinimo 2018 metų lėšos buvo skirtos Savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, rekonstravimui ir remontui, neįgalųjų integracijai ir pan.); pateikti: informaciją, ar Savivaldybė 2018 metais įsigijo nuosavybės gyvenamųjų būstų. Jeigu ne – nurodyti priežastis ir paaiškinti, kokiais būdais Savivaldybė įgyvendina Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies reikalavimus; motyvuotus pasiūlymus, kaip galėtų būti sprendžiama itin pažeidžiamos Pareiškėjo šeimos aprūpinimo būstu problema, kokių veiksmų dėl to ketina imtis Savivaldybės administracija (jeigu neketina – nurodyti priežastis) ir kt.;

5.2. Ministeriją – pateikti informaciją apie tai, kaip Savivaldybė panaudojo 2018 metams Piniginės paramos įstatymui įgyvendinti skirtas lėšas (taip pat, kaip paskirstė nepanaudotas lėšas); turimą informaciją apie Seimo nutarimo įgyvendinimo rezultatus; pateikti motyvuotą nuomonę: ar Savivaldybė tinkamai panaudojo Piniginės paramos įstatymo įgyvendinimui 2018 metais skirtas lėšas, ar išnaudojo visas galimybes, kad būtų tinkamai įgyvendinta Konvencija, Konvencija-2 bei VTPI (pvz., ar nepanaudotos lėšos buvo skirtos Savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, rekonstravimui ir remontui, neįgalųjų integracijai ir pan.); kaip Savivaldybė galėtų spręsti Pareiškėjo šeimos aprūpinimo gyvenamuoju būstu problemas (Pareiškėjo teigimu, būsto išsinuomoti Varėnoje nėra galimybių).

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

6. Iš Savivaldybės 2019-05-03 raštu Nr. PSD-1721(26.5) Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos, paaiškinimų bei dokumentų nustatyta:

6.1. Pareiškėjo „situacija jau buvo ne kartą vertinama. Pažymime, kad Savivaldybė nekilnojamąjį turtą įsigyti gali tik vadovaudamasi Žemės, esamų pastatų ir kitų nekilnojamųjų daiktų įsigijimo arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017-12-13 nutarimu Nr. 1036 „Dėl žemės, esamų pastatų ar kitų nekilnojamųjų daiktų įsigijimo arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-06-25 nutarimo Nr. 841 „Dėl Žemės, esamų pastatų ar kitų nekilnojamųjų daiktų pirkimų arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“. Jame nenumatyta, kad Savivaldybė galėtų įgyti nekilnojamąjį turtą dalyvaudama aukcione.“

„Be to, Pareiškėjui nuosavybės teise priklausantis Butas buvo įkeistas, todėl jo pardavimas buvo suvaržytas. Tik 2019-04-08 Alytaus apylinkės teismas priėmė nutartį panaikinti turto areštą ir apribojimus, taikytus Pareiškėjo nuosavybės teise įregistruotam turtui – Butui. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, Savivaldybės tarybai Pareiškėjo prašymas dėl jo Buto įsigijimo Savivaldybės nuosavybės nebuvo perduotas“;

6.2. „Vadovaujantis Įstatymo 9 straipsnio 1 dalimi, teisę į socialinio būsto nuomą turi asmenys ir šeimos, kurie atitinka visus šiame straipsnyje nurodytus reikalavimus: 1) duomenys apie jų gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturinčiųjų gyvenamosios vietos – apie savivaldybę, kurios teritorijoje gyvena, yra įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą; 2) Gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka deklaravo turtą ir gautas pajamas. Deklaruoto turto vertė ir pajamos, kurios, vadovaujantis PPI 17 straipsniu, įskaitomos į asmens ar šeimos gaunamas pajamas, neviršija šio įstatymo 11 straipsnio 2 dalyje nustatytų pajamų ir turto dydžių; 3) neturi Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės (bendrosios nuosavybės) teise būsto arba nuosavybės (bendrosios nuosavybės) teise turimas bustas, Nekilnojamojo turto kadastro duomenimis, yra fiziškai nusidėvėjęs daugiau kaip 60 procentų, arba nuosavybės (bendrosios nuosavybės) teise turimo būsto naudingasis plotas, tenkantis vienam asmeniui ar šeimos nariui, yra mažesnis kaip 10 kvadratinį metrų arba yra mažesnis kaip 14 kvadratinį metrų, jeigu šeimoje yra neįgalusis [...]. Įstatymo 7 straipsnyje nustatyta, kad asmenys ir šeimos, atitinkantys šio įstatymo 8, 9 ir 10 straipsniuose nustatytus reikalavimus, norėdami gauti paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, Ministerijos nustatyta tvarka su atitinkamu prašymu kreipiasi į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal deklaruotą gyvenamąją vietą, o jeigu asmuo gyvenamosios vietos neturi, - į savivaldybės, kurios teritorijoje gyvena, vykdomąją instituciją.“

„Atkreipiame dėmesį, kad *Pareiškėjo šeima deklaruoja išvykimą į <..> ir pateiktuose dokumentuose nurodo, kad išvyko gyventi nuolat. Šeima gyvenamosios vietos Lietuvoje nedeklaruoja*“;

6.3. „Įstatymo 16 straipsnio 11 dalis numato, kad Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka savivaldybės būstas gali būti išnuomojamas socialinio būsto nuomos sąlygomis arba būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijos gali būti mokamos ir neįrašytiems ir asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus asmenims ir šeimoms, netekusiems turėto būsto dėl gaisrų, potvynių, stiprių vėjų ar kitų nuo žmogaus valios nepriklausančių aplinkybių, asmenims, kuriems yra nustatytas 0-25 procentų darbingumo lygis, [...], neįgaliesiems, vieniems auginantems vaiką (vaikus) [...], jeigu šie asmenys ar šeimos Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise neturi kito tinkamo būsto. Pareiškėjo vardu šiuo metu vis dar yra įregistruota nuosavybės teisė į 4 kambarių Butą. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad Pareiškėjas neatitinka Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies nuostatų. Dėl minėtų priežasčių Pareiškėjo prašymas nebuvo perduotas svarstyti Savivaldybės tarybai“;

6.4. „Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnio 1 punkte numatyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje privalo vadovautis įstatymo viršenybės principu. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais. Savivaldybė, nagrinėdama Pareiškėjo prašymus, vadovavosi galiojančiais teisės aktais“;

6.5. „Savivaldybė, įgyvendindama socialinio būsto plėtros Varėnos rajone projektą pagal Alytaus regiono 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ 08.1.2-CPVA-R-408 priemonę „Socialinio būsto fondo plėtra“, 2018 metais įsigijo nuosavybėn socialinių būstų, kurie buvo suteikti asmenims ir šeimoms, įrašytiems į sąrašus ir turintiems teisę į socialinio būsto nuomą. Savivaldybė, įgyvendindama Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies nuostatą, suteikia asmenims ir šeimoms, kurios atitinka minėto straipsnio 11 dalies reikalavimus, *atsilaisvinusį Savivaldybės būstą* ir jį nuomoja socialinio būsto nuomos sąlygomis.“

7. Iš Ministerijos 2019-05-03 raštu Nr. (32.4 E-24)SD-2282 Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos, paaiškinimų nustatyta:

7.1. „PPI įgyvendinti, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, 2018 m. Varėnos rajono savivaldybei piniginei socialinei paramai finansuoti skirta 2 457,6 tūkst. Eur. Remiantis Savivaldybės administracijos pateiktais 2018 m. statistinių ataskaitų duomenimis apie pinigines socialinės paramos gavėjų skaičiaus ir lėšų panaudojimo pokyčius piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams teikti, Savivaldybė 2018 m. piniginei socialinei paramai skaičiuoti ir mokėti panaudojo 1 509,8 tūkst. Eur *nepanaudojo 947,8 tūkst. Eur, t. y. 38,6 proc. šiai paramai skirtų lėšų*. Nepanaudotas Savivaldybės biudžeto lėšas, įgyvendindama PPI 4 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, Savivaldybė panaudojo: 1) socialinę riziką patiriančių asmenų (šeimų) socialinės reabilitacijos ir integracijos priemonėms įgyvendinti – 4,0 tūkst. Eur; 2) šeimoje ir bendruomenėje teikiamai pagalbai vaikams, neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims ir jų šeimoms plėtoti – 335,5 tūkst. Eur; 3) finansinei paramai, skirtai skurdui bei socialinei atskirčiai mažinti – 2,4 tūkst. Eur; 4) smurto, savizudybių, priklausomybių, prekybos žmonėmis prevencijai – 0,0 tūkst. Eur; 5) neįgaliųjų socialinei integracijai – 6,3 tūkst. Eur; 6) bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų plėtrai, jų vykdomoms socialinėms programoms įgyvendinti – 10,0 tūkst. Eur; 7) užimtumo didinimo programoms įgyvendinti – 0,0 tūkst. Eur; 8) *savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, rekonstravimui ir remontui – 46,0 tūkst. Eur*; 9) socialinių paslaugų priemonėms finansuoti, jų infrastruktūrai modernizuoti ir plėtoti – 510,5 tūkst. Eur; 10) socialinių paslaugų srities darbuotojų darbo sąlygoms gerinti ir darbo užmokesčiui didinti – 26,4 tūkst. Eur; 11) savivaldybės administracijoje dirbančių socialinių išmokų specialistų darbo užmokesčiui didinti – 6,7 tūkst. Eur“;

7.2. „Atsižvelgiant į Seimo nutarime pateiktus pasiūlymus Vyriausybei, Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko pavedimu Ministerijai buvo pavesta sudaryti darbo grupę, pasitelkiant suinteresuotų institucijų, socialinių partnerių ir mokslo atstovus, kuri įvertintų Vyriausybės patvirtintų šiuos klausimus reglamentuojančių strateginių dokumentų nuostatų aktualumą, esamas socialines ir ekonomines problemas, sąlygojančias demografinės situacijos blogėjimą ir parengti bei pateikti Vyriausybei Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo dėl demografijos, migracijos ir integracijos politikos strategijos patvirtinimo projektą. Įgyvendinant minėtą pavedimą, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017-08-09 įsakymu Nr. AI- 413 [...] sudaryta darbo grupė, išanalizavusi esamą situaciją, parengė ir nustatyta tvarka pateikė Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 m. strategijos patvirtinimo“ projektą. Lietuvos Respublikos Seimas 2018-09-20 nutarimu Nr. XIII-1484 patvirtino Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 m. strategiją (toliau – Strategija). Atsižvelgiant į esamą situaciją, Strategijoje nustatytas pagrindinis tikslas – užtikrinti teigiamą gyventojų skaičiaus pokytį ir proporcingą gyventojų amžiaus struktūrą. Kiti tikslai: 1) kurti šeimai palankią aplinką, 2) užtikrinti valstybės poreikius atitinkantį migracijos srautų valdymą, 3) suteikti galimybių vyresnio amžiaus asmenims integruotis į visuomenę. Strategijoje numatyti uždaviniai šiems tikslams pasiekti, jos įgyvendinimo, stebėsenos mechanizmas, įgyvendinimo vertinimo rodikliai ir jų reikšmės.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekdama įgyvendinti Strategijos nuostatas, 2018-12-05 nutarimu Nr. 1216 „Dėl demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 metų strategijos įgyvendinimo 2019-2021 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ (toliau – Planas) patvirtino konkrečias priemones Strategijos nuostatoms įgyvendinti, padedančias kurti palankią šeimai aplinką, užtikrinti migracijos srautų valdymą, padėti vyresnio amžiaus žmonėms geriau integruotis į visuomenę. Šiame Plane taip pat numatyti asignavimai, reikalingi priemonėms įgyvendinti, priemonių įgyvendinimo terminai bei Strategijoje įtvirtintų tikslų ir uždavinių vertinimo kriterijai. Siekiama, kad šio teisės akto įgyvendinimas prisidėtų prie tvarių, teigiamų demografinės situacijos pokyčių Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, kad Planas pradėtas įgyvendinti tik prieš 4 mėnesius, Ministerija šiuo metu negali pateikti konkrečių duomenų dėl jo įgyvendinimo rezultatų“;

7.3. „Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnį vietos savivalda grindžiama savivaldybių savarankiškumo ir veiklos laisvės pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija) ir įstatymuose apibrėžtą kompetenciją principu. Kadangi nuo 2015-01-01 visos šalies savivaldybės, vadovaudamosi Įstatymu, piniginę socialinę paramą nepasiturintiems gyventojams teikia vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją, kuri finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškųjų funkcijų atlikimą (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą). **Atsižvelgiant į tai, nepanaudotų lėšų perskirstymas yra išskirtinai savivaldybių tarybų prerogatyva.** Tačiau įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į savivaldybių savarankiškumą sudarant ir tvirtinant savo biudžetą (kaip išimtinę savivaldybės kompetenciją) ir tuo pačiu siekdamas užtikrinti, kad piniginei socialinei paramai numatytos lėšos būtų naudojamos efektyviai ir racionaliai, nustatė, kad piniginei socialinei paramai nepanaudotos savivaldybių biudžetų lėšos savivaldybės tarybos nustatyta tvarka turi būti naudojamos tik socialinės apsaugos sritims finansuoti, nustatytoms PPI 4 straipsnio 5 dalyje“;

7.4. „Ministerija, vykdydama Įstatymo nuostatų įgyvendinimo stebėseną, atliko 2018 metais piniginei socialinei paramai nepanaudotų lėšų panaudojimo analizę. Pagal pateiktą ataskaitą dėl piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams teikti skirtų nepanaudotų lėšų panaudojimo 2018 m., Savivaldybė nepanaudotas lėšas panaudojo taip, kaip numatyta Įstatyme, t. y. socialinės apsaugos sritims finansuoti (tarp kurių – šeimoje ir bendruomenėje teikiama pagalba vaikams, neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims ir jų šeimoms plėtoti, neįgaliųjų socialinei integracijai, savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, rekonstravimui ir remontui ir kt.)“;

7.5. „Apie paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimo sąlygas ir galimus sprendimus, siekiant Pareiškėją aprūpinti gyvenamuoju būstu, Pareiškėjas ir Savivaldybės administracija buvo informuoti Ministerijos 2019-04-16 raštu Nr. (32.9-24) SD-1975 „Dėl paramos suteikimo“ [...], kuriame, be kita ko, pažymėta:

7.5.1. „Ministerija, išanalizavo Jūsų prašymą dėl pagalbos suteikimo, išsaugojant Jūsų nuosavybės teise turimą gyvenamąjį būstą, kuris, esant išskolinimams, galimai bus parduotas varžytinėse. Informuojame, kad sprendimus dėl socialinio būsto fondo plėtros (perkant ar kitokiu būdu įsigyjant gyvenamuosius namus, statant naujus pastatus ir kita) vykdymo, vadovaudamasi Įstatymu, galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais, savivaldybės tarybos patvirtinta socialinio būsto fondo plėtros programa arba kitais savivaldybės strateginio planavimo dokumentais, kuriuose numatyta socialinio būsto fondo plėtra, **priima savivaldybės taryba**. Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimas Įstatymo nustatyta tvarka, vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 15 punktu, yra savarankiškoji savivaldybių funkcija. [...] apgailestaujame, tačiau **atsižvelgiant į tai, kad esate deklaravęs išvykimą iš Lietuvos Respublikos (gyvenate <...>), Jūs negalite pretenduoti į Įstatyme nurodytą parama būstui išsinuomoti**. Be to, Jūs turite nuosavybės teise priklausantį būstą, o parama būstui išsinuomoti, vadovaujantis Įstatymu, teikiama asmenims ir šeimoms, kurios Lietuvos Respublikos teritorijoje neturi nuosavybės teise tinkamo būsto.

Tuo atveju, jeigu Jūs dėl skolinių įsipareigojimų prarasite būstą, tačiau grįšite nuolat gyventi į Lietuvą, duomenys apie Jūsų (Jūsų šeimos) gyvenamąją vietą bus įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą ir Gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka Jūsų (Jūsų šeimos) deklaruoto turto vertė ir pajamos neviršys Įstatyme nustatytų pajamų ir turto dydžių, Jūs galėsite kreiptis į Savivaldybės administraciją ir pateikti prašymą įrašyti į asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti sąrašą. Nustačius teisę į paramą būstui išsinuomoti, parama teikiama šiomis formomis: nuomojant socialinį būstą ar mokant būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją, jeigu būstą asmuo (šeima) nuomojasi rinkoje.

Remiantis Jūsų prašyme nurodyta informacija bei prie prašymo pridėtais dokumentais (<...>), **pažymėtina, kad nustčius Jūsų teisę į socialinio būsto nuomą, Savivaldybės administracija, vadovaudamasi Įstatymu, socialinį būstą Jums galėtų išnuomoti ne eilės tvarka**“;

7.5.2. „Atkreipiame dėmesį, kad **pretenduoti į minėtas paramos būstui išsinuomoti formas galėsite nuo 2019-09-01, įsigaliojus naujai Įstatymo redakcijai**, kurioje neliks nuostatos, nurodančios, jog asmenys ir šeimos, kurie už jiems suteiktą valstybės iš dalies kompensuojamą būsto kreditą įsigytą būstą prarado dėl skolinių įsipareigojimų, teisę į paramą būstui išsinuomoti įgyja po 5 metų nuo būsto praradimo“;

7.5.3. „Taip pat informuojame, kad, vadovaujantis PPI, Lietuvos Respublikoje gyvenančiai šeimai gali būti skiriama pinigine socialinė parama [...]. Pagal galiojančią tvarką, atsižvelgiant į realią žiemos situaciją ir konkrečias aplinkybes, savivaldybės turi teisę savivaldybės tarybos nustatyta tvarka teikti socialinę paramą ir kitais PPI nenumatytais atvejais (pavyzdžiui, skirti vienkartinę, tikslinę, periodinę, sąlyginę pašalpą ir kita), **kai parama pagal nustatytą teisinį reguliavimą nepriklauso arba yra nepakankama, tačiau, esant sudėtingoms situacijoms, yra būtina**. Be to, nepasiturintiems gyventojams gali būti teikiama parama maisto produktais ir būtinausiomis higienos priemonėmis, finansuojama iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo.

Realii pagalba šeimai, patekusiai į sunkią padėtį, gali būti suteikta tik savivaldybėje, kurioje ji gyvena, individualiai įvertinus, socialinės paramos poreikį bei kartu sprendžiant, kokių veiksmų, ar kokios pagalbos reikia, kai dėl objektyvių priežasčių šeima negali patenkinti būtinausių poreikių. Todėl, esant sunkiai materialinei situacijai ar kitoms socialinėms problemoms, siūlome kreiptis į Savivaldybės administracijos specialistus. Specialistai visapusiškai įvertinę realią Jūsų šeimos situaciją, galėtų spręsti dėl finansinės ar kitokios socialinės paramos teikimo“;

7.5.5. „Nuoširdžiai apgailestaujame dėl Jūsų šeimoje susiklosčiusios situacijos. Savivaldybės administracijos prašome, Pareiškėjui grįžus gyventi į Lietuvos Respubliką, suteikti visą pagal teisės aktus priklausančią paramą.“

8. Pareiškėjas šio tyrimo metu Seimo kontrolierę papildomai, be kita ko, informavo:

8.1. 2019-04-12 – apie 2019-04-22 šaukiamą bankrutuojančio fizinio asmens (Pareiškėjo) kreditorių susirinkimą, kuriame bus sprendžiamas klausimas dėl Pareiškėjui priklausančio Buto pardavimo tvarkos ir kainos patvirtinimo;

8.2. 2019-04-15 – apie Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos 2019-04-15 raštą Nr. (6.1-2019-45)2-377, kuriame, be kita ko, pažymėta: „Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo nuostatomis, veikdama išimtinai vaiko interesais, **prašo Savivaldybės įvertinti Pareiškėjo prašymą, atsižvelgti į jo sveikatos būklę <...>, į tai, kad jis augina <...> ir, esant galimybei, padėti Pareiškėjo šeimai išspręsti būsto klausimą (<...>“;**

8.3. 2019-04-17:

8.3.1. apie tai, kad Savivaldybės administracija Ministerijos 2019-04-16 rašte nurodytos „**pagalbos ir informacijos nesuteikė**“;

8.3.2. „atsižvelgus į šias aplinkybes [nurodytas Ministerijos 2019-04-16 rašte] kol dar nebuvo išvykęs gyventi į <...> Savivaldybės administracija turėjo mano šeimai suteikti pagalbą bei kitą informaciją [...]“;

8.4. 2019-04-24 – apie Savivaldybės administracijos 2019-04-24 pateiktą atsakymą Nr. PSD-1659(3.28) (toliau vadinama – Atsakymas-3), kuriame konstatuota „aprūpinti Jūsų šeimą būstu neturime teisinio pagrindo“ (atsižvelgus į tai, kad „**Jūs deklaravote išvykimą į <...>** ir pateiktuose dokumentuose nurodote, kad išvykote gyvento nuolat. Jūsų šeima gyvenamosios vietos Lietuvoje nedeklaruoja“, „pagal Jūsų pateiktus duomenis šiuo metu vis dar yra įregistruota nuosavybės teisė į Butą“).

Tyrimui reikšingos Lietuvos Respublikos Konstitucijos, tarptautinių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos

9. Konstitucijoje nustatyta:

9.1. *5 straipsnis* – „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“.

9.2. *21 straipsnis* – „[...] Žmogaus orumą gina įstatymas. [...]“

9.3. *52 straipsnis* – „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti [...] socialinę paramą nedarbo [...] ir kitais įstatymų numatytais atvejais.“

9.4. *138 straipsnis* – „Seimas ratifikuoja ar denonsuoja šias Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis: [...]. Įstatymuose, taip pat tarptautinėse sutartyse gali būti numatyti ir kiti atvejai, kai Seimas ratifikuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis.“

Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.“

10. Tarptautiniai teisės aktai

10.1. *Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje* (priimta 2006-12-13, Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota 2010-05-27 įstatymu Nr. XI-854) (Konvencija) pažymėta:

10.1.1. *Preambulė* – „Valstybės, šios Konvencijos Šalys, a) *prisimindamos*, kad pagal Jungtinių Tautų Chartijoje įtvirtintus principus visai žmonių giminei būdinga prigimtinis orumas ir vertė, lygios ir neatimamos teisės sudaro laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindą; b) *pripažindamos*, kad Jungtinės Tautos Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje ir tarptautiniuose žmogaus teisių paktuose paskelbė ir susitarė, kad kiekvienas, be jokių išimčių, turi teisę į visas šiuose dokumentuose įtvirtintas teises ir laisves; c) *dar kartą patvirtindamos* visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinumą, nedalomumą, tarpusavio priklausomumą ir tarpusavio ryšį bei ***būtinybę neįgaliesiems užtikrinti galimybę visapusiškai naudotis šiomis teisėmis ir laisvėmis*** be

diskriminacijos; d) *prisimindamos* [...] Vaiko teisių konvenciją [...] j) *pripažindamos* būtinybę skatinti ir apsaugoti visų neįgaliųjų, įskaitant tų, kuriems reikia daugiau paramos, žmogaus teises; k) *susirūpinusios* tuo, kad, nepaisant šių įvairių priemonių ir išipareigojimų, ***neįgalieji ir toliau susiduria su dalyvavimo visuomenėje kaip lygiateisiai jos nariai kliūtimis ir jų žmogaus teisių pažeidimais visose pasaulio dalyse***; [...] m) *pripažindamos* vertingą esamą ir potencialų neįgaliųjų indėlį į savo bendruomenių bendrą gerovę ir įvairovę ir kad galimybės neįgaliesiems visapusiškai naudotis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis suteikimo skatinimas ir visapusiško neįgaliųjų dalyvavimo skatinimas leis sustiprinti jų priklausymo visuomenei pojūtį ir ***labai paskatins didelę žmogiškojo, socialinio ir ekonominio visuomenės vystymosi pažangą bei skurdo panaikinimą***; n) *pripažindamos* neįgaliųjų asmeninio savarankiškumo ir nepriklausomumo, įskaitant laisvę rinktis, svarbą; [...] p) *susirūpinusios* sudėtingomis sąlygomis, su kuriomis susiduria neįgalieji, patiriantys įvairių ar sunkesnių formų diskriminaciją dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių įsitikinimų, nacionalinės, etninės, socialinės ar autochtonų kilmės, turtinės padėties, gimimo, amžiaus ar kitokio statuso; [...] t) ***pabrėždamos, kad dauguma neįgaliųjų gyvena skurdo sąlygomis, ir šiuo požiūriu pripažindamos itin svarbų poreikį spręsti skurdo neigiamo poveikio neįgaliesiems problemą***; [...] x) *įsitikinusios*, kad ***šeima yra prigimtinis ir pagrindinis visuomenės vienetas ir ji turi teisę, kad ją gintų visuomenė ir valstybė***, ir kad neįgaliesiems ir jų šeimos nariams turėtų būti užtikrinta būtina apsauga ir parama, kad šeimos galėtų prisidėti prie visapusiško ir lygiateisio neįgaliųjų naudojimosi teisėmis; y) *įsitikinusios*, kad viena visa apimanti tarptautinė konvencija, skirta neįgaliųjų teisėms ir orumui skatinti ir apsaugoti, reikšmingai prisidės, kad būtų ištaisyta labai nepalanki neįgaliųjų socialinė padėtis, ir skatins jų lygų dalyvavimą pilietinėje, politinėje, ekonominėje, socialinėje ir kultūrinėje srityse tiek besivystančiose, tiek išsivysčiusiose valstybėse, *s u s i t a r é*: [...].“

10.1.2. 3 *straipsnis* – „Šios Konvencijos principai: a) pagarbos asmens prigimtiniam orumui, savarankiškumui, įskaitant laisvę rinktis, ir nepriklausomumui; b) nediskriminavimo; c) visapusiško ir veiksmingo dalyvavimo ir įtraukimo į visuomenę; d) pagarbos neįgalių asmenų skirtumams ir jų, kaip žmonių įvairovės ir žmonijos dalies, pripažinimo; e) lygių galimybių; f) prieinamumo; g) vyrų ir moterų lygybės; [...].“

10.1.3. 4 *straipsnis* – „1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, ***įsipareigoja užtikrinti ir skatinti visapusišką visų neįgaliųjų visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių įgyvendinimą*** be jokios diskriminacijos dėl neįgalumo. Šiuo tikslu ***valstybės, šios Konvencijos Šalys, įsipareigoja***: a) ***imtis visų įstatymų leidybos, administracinių ir kitokių priemonių, kad būtų įgyvendintos šios Konvencijos pripažintos teisės***; b) imtis visų atitinkamų priemonių, įskaitant įstatymų leidybos priemones, kad būtų pakeisti ar panaikinti galiojantys įstatymai, kiti teisės aktai, papročiai ir praktika, diskriminuojantys neįgaliuosius; c) atsižvelgti į neįgaliųjų žmogaus teisių apsaugą ir skatinimą visose politikos srityse ir programose; d) nesiiimti jokių veiksmų ar praktikos, kurie būtų nesuderinami su šia Konvencija, ir ***užtikrinti, kad valstybės valdžios institucijos ir įstaigos veiktų pagal šios Konvencijos nuostatas***; [...].“

10.1.2. 8 *straipsnis* – „1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, įsipareigoja imtis neatidėliotinų, veiksmingų ir atitinkamų priemonių, kad: a) šviestų visuomenę, taip pat ir šeimos lygmeniu, neįgaliųjų padėties klausimais ir ragintų gerbti neįgaliųjų teises ir jų orumą; [...]. 2. Priemonės, kurių imamasi šiuo tikslu, apima: [...] i) ugdyti supratingumą neįgaliųjų teisių atžvilgiu; [...].“

10.13. 28 *straipsnis* – „1. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, ***pripažįsta neįgaliųjų teisę į pakankamą gyvenimo lygį sau ir savo šeimos nariams, įskaitant pakankamą [...] būstą, ir į nuolatinį gyvenimo sąlygų gerinimą*** ir imasi atitinkamų veiksmų, kad užtikrintų ir skatintų šios teisės įgyvendinimą nediskriminuojant dėl neįgalumo. 2. Valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę į socialinę apsaugą ir į šios teisės įgyvendinimą nediskriminuojant dėl neįgalumo ir imasi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų ir skatintų šios teisės įgyvendinimą, įskaitant šias priemones: [...] d) ***užtikrinti neįgaliųjų galimybę dalyvauti valstybės aprūpinimo būstu programose*** [...].“

10.2. *Vaiko teisių konvencijoje* (priimta Generalinės Asamblėjos 44/25 rezoliucija pagal Trečiojo komiteto pranešimą (A/44/736 ir Corr. 1); prisijungta prie šios konvencijos 1992-01-08 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 11p)) (Konvencija-2) nurodyta:

10.2.1. *3 straipsnis* – „1. Imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo organai, **svarbiausia – vaiko interesai**. 2. **Valstybės dalyvės įsipareigoja teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei**, atsižvelgdamas į jo tėvų, globėjų ar kitų asmenų, atsakančių už jį pagal įstatymą, teises ir pareigas, ir tam tikslui imasi atitinkamų teisinių ir administracinių priemonių.“

10.2.2. *27 straipsnis* – „1. **Valstybės dalyvės pripažįsta kiekvieno vaiko teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi**. 2. Tėvams arba kitiems vaiką auklėjantiems asmenims tenka didžiausia atsakomybė už gyvenimo sąlygų, būtinų vaikui vystytis, sudarymą pagal jų sugebėjimus ir finansines galimybes. 3. Valstybės dalyvės, atsižvelgdamos į nacionalines sąlygas ir savo galimybes, **imasi reikiamų priemonių ir padeda tėvams bei kitiems vaiką auklėjantiems asmenims šią teisę įgyvendinti**, o prireikus teikia materialinę paramą ir remia įvairias programas, ypač aprūpinimo maistu, drabužiais ir butais. [...]“

11. Įstatymai

11.1. Vietos savivaldos įstatyme nustatyta:

11.1.1. *4 straipsnis* – „Pagrindiniai principai, kuriais grindžiama vietos savivalda, yra: [...] 6) savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumo. Savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų veikla ir visais jų veiklos klausimais priimti sprendimai turi atitikti įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus; [...] 10) veiklos skaidrumo. Savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų veikla turi būti aiški ir suprantama savivaldybės gyventojams, kurie tuo domisi, jiems sudaromos sąlygos gauti paaiškinimus, kas ir kodėl daroma; [...] 13) žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo. Savivaldybės institucijų ar valstybės tarnautojų priimami sprendimai turi nepažeisti žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių, lygių galimybių; [...]“

11.1.2. *6 straipsnio 1 dalis* – vienos iš savarankiškujų savivaldybių funkcijų yra: „15) paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teikimas Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo nustatyta tvarka.“

11.1.3. *16 straipsnis* – „1. Savivaldybės tarybos kompetencija yra išimtinė ir paprastoji. 2. Išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija: [...] 26) sprendimų dėl disponavimo savivaldybei nuosavybės teise priklausančiu turtu priėmimas, šio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarkos taisyklių nustatymas, išskyrus atvejus, kai tvarka yra nustatyta įstatymuose ar jų pagrindu priimtuose kituose teisės aktuose; [...] 31) sprendimų dėl savivaldybės būsto ir socialinio būsto fondo sudarymo (statybos, pirkimo ir t. t.) tvarkos, būsto suteikimo tvarkos ir nuomos mokesčio dydžio priėmimas, kitų sprendimų, numatytų Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme, priėmimas; [...]“

11.1.4. *48 straipsnis* – „2. Savivaldybei nuosavybės teise priklausančio turto savininko funkcijas, susijusias su savivaldybei nuosavybės teise priklausančiu turtu, remdamasi įstatymais įgyvendina savivaldybės taryba. 3. Savivaldybės turtą kitos savivaldybės institucijos, įstaigos, organizacijos ir įmonės valdo, naudoja ir disponuoja juo patikėjimo teise Biudžetinių įstaigų, Valstybės ir savivaldybės įmonių, Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo ir kitų įstatymų bei savivaldybės tarybos sprendimų nustatyta tvarka. [...]“

11.2. Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme (Įstatymas) nustatyta:

11.2.1. redakcija iki 2019-09-01:

11.2.1.1. *2 straipsnis* – „11. *Savivaldybės būstas* – savivaldybei nuosavybės teise priklausančias būstas, įtrauktas į savivaldybės tarybos patvirtintą savivaldybės būsto fondo sąrašą. 12. *Socialinis būstas* – į savivaldybės tarybos patvirtintą savivaldybės socialinio būsto fondo sąrašą įtraukto savivaldybės būsto fondo dalis. Pagal šiame įstatyme nustatytas sąlygas prie socialinio

būsto nepriskiriami bendrabučiai, nakvynės namai, tarnybinės gyvenamosios patalpos, gydymo ar globos (rūpybos) įstaigos gyvenamosios patalpos, savivaldybės būstai, kurie nuomojami ne socialinio būsto nuomos sąlygomis.“

11.2.1.2. *5 straipsnis* – „1. Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti finansavimo lėšas sudaro piniginės įplaukos, gautos šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyta tvarka, bei valstybės ir savivaldybių biudžetų asignavimai. [...]. 3. Socialinio būsto fondo plėtra finansuojama iš valstybės biudžeto, savivaldybės biudžeto, būsto pardavimo ir kitų teisėtai gautų lėšų. Šios lėšos naudojamos vadovaujantis šiuo įstatymu, savivaldybės tarybos patvirtinta socialinio būsto fondo plėtros programa arba kitais savivaldybės strateginio planavimo dokumentais, kuriuose numatyta socialinio būsto fondo plėtra. [...].“

11.2.1.3. *7 straipsnis* – „Asmenys ir šeimos, atitinkantys šio įstatymo 8, 9 ir 10 straipsniuose nustatytus reikalavimus, norėdami gauti paramą būstui įsigyti ar išsinuomoti, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nustatyta tvarka su atitinkamu prašymu kreipiasi į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal deklaruotą gyvenamąją vietą, o jeigu asmuo gyvenamosios vietos neturi, – į savivaldybės, kurios teritorijoje gyvena, vykdomąją instituciją.“

11.2.1.4. *9 straipsnis* – „1. Teisę į socialinio būsto nuomą turi asmenys ir šeimos, kurie atitinka visus šiame straipsnyje nurodytus reikalavimus: 1) duomenys apie jų gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturinčiųjų gyvenamosios vietos – apie savivaldybę, kurios teritorijoje gyvena, yra įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą; [...].“

11.2.1.5. *14 straipsnis* – „1. Savivaldybės būsto fondą sudaro socialiniai būstai ir savivaldybės būstai, kurie nuomojami: [...]; 4) savivaldybės tarybos sprendimu kitais tikslais, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu (toliau – Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas) ir kitais įstatymais. [...]. 3. Socialinio būsto fondo plėtra vykdoma vadovaujantis savivaldybės tarybos patvirtinta socialinio būsto fondo plėtros programa arba kitais savivaldybės strateginio planavimo dokumentais, kuriuose numatyta socialinio būsto fondo plėtra. 4. Socialinio būsto fondo plėtra vykdoma statant naujus arba rekonstruojant ir pritaikant būsto paskirčiai esamus pastatus, perkant ar kitokiu būdu teisėtai įsigyjant gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, taip pat savivaldybėms Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatyta tvarka perimant valstybės reikmėms nereikalingas laisvas gyvenamąsias patalpas arba gyvenamąsias patalpas, kuriose gyvena asmenys. 5. Savivaldybės būstas, atsižvelgiant į socialinio būsto poreikį, savivaldybės tarybos sprendimu įrašomas į socialinio būsto fondą ir naudojamas teisę į socialinio būsto nuomą turintiems asmenims ir šeimoms aprūpinti būstu. [...].“

11.2.1.6. *16 straipsnis* – „11. Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka savivaldybės būstas gali būti išnuomojamas socialinio būsto nuomos sąlygomis arba būsto nuomos ar išperkamosios būsto nuomos mokesčių dalies kompensacijos gali būti mokamos ir neįrašytiems į asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus asmenims ir šeimoms, netekusiems turėto būsto dėl gaisrų, potvynių, stiprių vėjų ar kitų nuo žmogaus valios nepriklausančių aplinkybių, asmenims, kuriems yra nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis, [...], neįgaliesiems, vieniems auginantiesiems vaiką (vaikus), [...], jeigu šie asmenys ar šeimos Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise neturi kito tinkamo būsto. [...].“

11.2.2. redakcija nuo 2019-09-01 (Nr. XIII-1959; priimta ir paskelbta 2019-02-20):

11.2.2.1. *9 straipsnis* – „1. Teisę į socialinio būsto nuomą turi asmenys ir šeimos, kurie atitinka visus šioje dalyje nurodytus reikalavimus: 1) Gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustatyta tvarka deklaravo turtą ir gautas pajamas; deklaruoto turto vertė ir pajamos, kurios, vadovaujantis Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 17 straipsniu, įskaitomos į asmens ar šeimos gaunamas pajamas, neviršija šio įstatymo 11 straipsnio 3 dalyje nustatytų pajamų ir turto dydžių; 2) neturi Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise būsto arba nuosavybės teise turimas būstas, Nekilnojamojo turto kadastro duomenimis, yra fiziškai nusidėvėjęs daugiau kaip 60 procentų, [...]. 3. Asmenys ir šeimos, su kuriais socialinio būsto nuomos sutartis nutraukta jiems pažeidus socialinio būsto nuomos sutarties sąlygas, teisę į

socialinio būsto nuomą įgyja po 5 metų nuo socialinio būsto nuomos sutarties nutraukimo dienos, jeigu savivaldybės taryba nenustato trumpesnio termino.“

11.2.2.2. *16 straipsnis* – „8. Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka socialinis būstas gali būti išnuomojamas ir neįrašytiems į Asmenų ir šeimų, turinčių teisę į socialinio būsto nuomą, sąrašą asmenims bei šeimoms, jeigu šie asmenys ir šeimos Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise neturi kito būsto: [...] 2) asmenims, kuriems yra nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis; [...] 7) neįgaliesiems, vieniems auginantiems vaiką (vaikus) [...] 31) sprendimų dėl savivaldybės būsto ir socialinio būsto fondo sudarymo (statybos, pirkimo ir t. t.) tvarkos, būsto suteikimo tvarkos ir nuomos mokesčio dydžio priėmimas, kitų sprendimų, numatytų Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme, priėmimas.“

11.3. *Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (PPI) 4 straipsnyje* nustatyta: „5. Nepanaudotos savivaldybių biudžetų lėšos piniginei socialinei paramai skaičiuoti ir mokėti savivaldybės tarybos nustatyta tvarka naudojamos šioms socialinės apsaugos sritims finansuoti: [...]; 2) šeimoje ir bendruomenėje teikiamai pagalbai vaikams, neįgaliesiems, senyvo amžiaus asmenims ir jų šeimoms plėtoti; 3) finansinei paramai, skirtai skurdui bei socialinei atskirčiai mažinti; [...]; 5) neįgaliųjų socialinei integracijai; [...]; 7) užimtumo didinimo programoms įgyvendinti; 8) **savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, rekonstravimui ir remontui**; [...].“

11.4. *Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (VTPĮ)* nustatyta:

11.4.1. *15 straipsnis* – „1. Vaiko teisę į gyvenamąsias patalpas nustato ir saugo šis ir kiti įstatymai.“

11.4.2. *34 straipsnis* – „1. Vadovaujantis šio įstatymo nuostatomis, vaikui ir šeimai užtikrinama nuosekli, individuali ir planinga prevencinė ir kompleksinė pagalba, atsižvelgiant į vaiko poreikius ir šeimos gyvenimo būdą bei elgseną. 2. Savivaldybė atsako už prevencinės, kompleksiškai teikiamos ir (ar) kitos pagalbos vaikui ir šeimai užtikrinimą [...]. 5. Savivaldybės administracija, seniūnai, seniūnaičiai, [...] padeda šeimai užsitikrinti tinkamas gyvenamojo būsto sąlygas. [...].“

11.5. *Viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama – VAI) 3 straipsnis* – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: 1) įstatymo viršenybės. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais; [...] 7) subsidiarumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami tuo viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.“

11.6. *Civilinio kodekso (toliau vadinama – CK) 1.13 straipsnyje* nustatyta: „1. Jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatytos kitokios taisyklės negu tos, kurias numato šis kodeksas ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių normos. 2. Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys civiliniams santykiams taikomos tiesiogiai, išskyrus atvejus, kai tarptautinė sutartis numato, jog jos taikymui būtinas Lietuvos Respublikos vidaus teisės aktas. [...].“

11.7. *Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnyje* nustatyta: „1. Pagrindiniai valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principai yra šie: [...]; 8) sąžiningumas ir nešališkumas. Valstybės tarnautojas privalo būti objektyvus, priimdamas sprendimus vengti asmeniškumų; išklausti ir pateikti tokią informaciją, kuri padėtų asmeniui priimti tinkamiausią sprendimą; [...]; 10) pagarba žmogui ir valstybei. Valstybės tarnautojas privalo gerbti žmogų ir pagrindines jo teises ir laisves, valstybę, jos institucijas ir įstaigas, laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų ir vykdyti teismų sprendimus; [...] 13) teisingumas. Valstybės tarnautojas privalo vienodai tarnauti visiems žmonėms, nepaisydamas tautybės, rasės, lyties, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religinių įsitikinimų ir politinių pažiūrų; būti teisingas nagrinėdamas

prašymus, skundus, pareiškimus, nepiktinaudžiauti jam suteiktomis galiomis; [...]; 14) viešumas ir skaidrumas. Valstybės tarnautojo tarnybinė veikla turi būti vieša ir suprantama, atvira įvertinti; [...].2. Valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos vadovas, vadovaudamasis šiame įstatyme įtvirtintais valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principais yra atsakingas už tarnybinės etikos politikos formavimą valstybės ar savivaldybės institucijoje, įstaigoje ar įstaigų sistemoje ir kontroliuoja, kaip tarnybinės etikos politika įgyvendinama.“

12. Kiti teisės aktai

12.1. *Seimo 2017-04-20 nutarime Nr. XIII-297* (Seimo nutarimas) pažymėta:

„Lietuvos Respublikos Seimas, *atsižvelgdamas* į tai, kad pavojinga Lietuvos demografinė padėtis, nemažėjanti Lietuvos Respublikos piliečių emigracija ir mažas gimstamumas daro neigiamą poveikį šalies ekonomikai ir socialinės apsaugos sistemai bei kelia grėsmę Lietuvos valstybės ir jos visuomenės tolesnei raidai; [...]; *primindamas*, kad Europos Komisija kiekvienais metais įvardija svarbiausias Lietuvos socialines ir ekonomines problemas, skatinančias emigraciją ir lemiančias prastėjančią demografinę padėtį, ir pristato esminius šių problemų sprendimo būdus; [...], n u t a r i a: 1 straipsnis. Pasiūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei: [...]; 3) parengti ir iki 2017 m. gruodžio 1 d. pateikti Lietuvos Respublikos Seimui tvirtinti 2018–2027 metų Lietuvos demografinės, migracijos ir integracijos politikos strategijos ir Lietuvos piliečių grįžimo į tėvynę skatinimo programos ir gimstamumo skatinimo programos projektus.“

12.2. *Lietuvos Respublikos Seimo 2018-09-20 nutarimu Nr. XIII-1484 patvirtintoje Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 m. strategijoje* (Strategija) nurodyta:

12.2.1. „Pagrindinis Strategijos tikslas – „Užtikrinti teigiamą gyventojų skaičiaus pokytį [...].“

12.2.2. Uždaviniai – „[...] 1.5. Plėsti būsto pasirinkimo galimybes šeimoms, auginančioms vaikus; [...] 2.1. Skatinti grįžtamąją migraciją [...]; 2.2. Stiprinti ekonominę Lietuvos gyventojų gerovę 2.4. Stiprinti Lietuvos gyventojų susietumą su šalimi ir gyvenamąją aplinką; 2.3. Stiprinti socialinį Lietuvos gyventojų saugumą ir jų psichologinę (emocinę) gerovę [...].“

12.2.3. Uždavinių įgyvendinimo priemonės: „54. [...] Tėvai, vieni auginantys vaikus, [...], šeimos, turinčios mažamečių vaikų, šeimos, kuriose yra neįgaliųjų, kaimo gyvenamosiose vietovėse gyvenančios šeimos patiria didesnę skurdo riziką. [...]. 70. Vienos svarbiausių migracijos priežasčių yra ekonominės. Žmonės migruoja į kitas šalis, ieškodami geresnių materialinio gyvenimo sąlygų, siekdami uždirbti didesnes pajamas sau ir savo artimiesiems. [...]. 79. [...] Pagrindinės antrojo uždavinio įgyvendinimo kryptys: [...] 79.4. Stiprinti finansinį gyventojų saugumą. Ekonominę gyventojų gerovę lemia ne tik pajamų ir kainų santykis, bet ir asmeninių finansų tvarumas, stabilumas. Ekonomikos krizės metu daug Lietuvos gyventojų prarado darbą ar buvo sumažinti jų atlyginimai, todėl jie nebeišgalėjo mokėti būsto kreditų ar vykdyti kitų finansinių išsipareigojimų ir buvo priversti ieškoti geriau apmokamo darbo užsienio šalyse. Krizę apsunkino tai, kad iki jos nebuvo vykdoma veiksminga anticiklinė ekonominė politika. [...]. 81. Gyventojų gerovės užtikrinimas, skatinantis likti gyventi Lietuvoje arba sugrįžti į ją, yra daugiau negu palankių ekonominių sąlygų sudarymas. Viena svarbiausių emigracijos priežasčių – socialinio nesaugumo jausmas ir teisingumo stoka (UAB „Vilmorus“, 2018 m. sausio mėn. duomenys). [...] pagal socialinę sanglaudą Lietuva yra viena iš paskutinių tarp Europos Sąjungos ir EBPO šalių. Socialinį saugumą šalyje lemia valstybinė socialinės apsaugos sistema bei neformalus socialinio saugumo tinklai – nevyriausybinių organizacijų, gyvenamosios vietos bendruomenės, aplinkiniai asmenys. Be šių veiksnių, migraciją skatina ir žema psichologinė (emocinė) gerovė Lietuvoje: maždaug vienas iš šešių ketinančių emigruoti asmenų tai darytų dėl to, kad Lietuvoje jaučiasi neįvertintas ar diskriminuojamas arba jaučia pagarbos žmogui ir tolerancijos trūkumą (UAB „Spinter tyrimai“, 2011–2017 m. tyrimai). 38,1 proc. išvykusių asmenų gyvendami Lietuvoje jautėsi nelaimingi, o 56,7 proc. jautėsi nereikalingi Lietuvoje. Nepakankamą psichologinę gyventojų gerovę Lietuvoje rodo ir viena žemiausių vietų pasaulyje pagal teigiamų patirčių indeksą, taip pat aukšti priklausomybių ligų, kitų psichikos ir elgesio sutrikimų, patyčių, savižudybių rodikliai (Higienos

instituto sveikatos informacijos centro 2016 m. duomenys). Pagrindinės trečiojo uždavinio įgyvendinimo kryptys: [...] 81.2. Mažinti pajamų ir kitą socialinę nelygybę. [...].“

12.2.4. „112. Įgyvendinant Strategiją, pagal savo kompetenciją dalyvauja ministerijos, kitos valstybės ir (ar) savivaldybių institucijos, įstaigos ir (ar) organizacijos, kiti asmenys. Strategija įgyvendinama iš atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų, savivaldybių biudžetų lėšų, Europos Sąjungos ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų bei kitų teisėtai gautų lėšų.“

12.3. *Vyriausybės 2017-12-13 nutarimu Nr. 1036 patvirtinto Žemės, esamų pastatų ir kitų nekilnojamųjų daiktų įsigijimo arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimo tvarkos aprašo (toliau vadinama – Aprašas) 8 punkte* nustatyta: “8. Perkančioji organizacija nekilnojamuosius daiktus pirkti gali šiais būdais: 8.1. skelbiamų derybų būdu; 8.2. neskelbiamų derybų būdu. [...]“

Tyrimui reikšminga Konstitucinio Teismo praktika

13. Konstitucinio Teismo:

13.1. *2015-05-26 nutarimas* – „2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota. Valstybės socialinė orientacija atsispindi įvairiose Konstitucijos nuostatose, kuriomis įtvirtintos žmogaus ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės, taip pat pilietinės ir politinės teisės, visuomenės ir valstybės santykiai, socialinės paramos ir socialinės apsaugos pagrindai, Tautos ūkio organizavimo ir reguliavimo principai, valstybės institucijų organizavimo ir veiklos pagrindai ir kt. (*inter alia* 2004-03-05, 2012-02-06 nutarimai). Socialiai orientuota valstybė turi konstitucinę priedermę ir privalo priimti tam tikrų įsipareigojimų vykdymo našta. Konstitucijoje įtvirtintas socialinio solidarumo principas suponuoja tai, kad tam tikrų įsipareigojimų vykdymo našta tam tikru mastu turi būti paskirstyta ir visuomenės nariams, tačiau tas paskirstymas turi būti konstituciškai pagrįstas, jis negali būti neproporcingas, negali paneigti valstybės socialinės orientacijos ir iš Konstitucijos kylančių įpareigojimų valstybei (*inter alia* 2007-06-07, 2013-07-01 nutarimai). [...]. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje laikomasi teisinės pozicijos, jog valstybės socialinė orientacija suponuoja įstatymų leidėjo diskreciją nustatyti tam tikroms socialiai jautriausioms asmenų grupėms, kurioms reikalinga ypatinga socialinė pagalba, taikytinas visuomenės solidarumu grindžiamo bendrojo teisinio reguliavimo išimtis (2012-02-06, 2013-05-16 nutarimai). [...]. ***Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad valstybė turi kurti tokią socialinio aprūpinimo sistemą, kuri padėtų išlaikyti asmens orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, o prireikus suteiktų asmeniui būtiną socialinę pagalbą*** (*inter alia* 2007-09-26, 2014-07-03 nutarimai). Aiškindamas Konstitucijos 21 straipsnio nuostatą, kuriomis įtvirtinta žmogaus orumo apsauga ir gynimas, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad orumas yra neatimama žmogaus, kaip didžiausios socialinės vertybės, savybė; kiekvienas visuomenės narys turi prigimtinių orumą; tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas su žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu susijusius santykius, turi garantuoti deramą jų apsaugą, yra viena iš žmogaus orumo, kaip konstitucinės vertybės, užtikrinimo prielaidų (2004-12-29, 2009-09-02 nutarimai). Taigi ***Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtintos valstybės pareigos teikti socialinę paramą įstatymų nustatytais atvejais negalima aiškinti atsietai inter alia nuo Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintos valstybės priedermės saugoti ir ginti žmogaus orumą***. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad ***Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintas žmogaus orumo, kaip ypatingos konstitucinės vertybės, apsaugos ir gynimo imperatyvas ir valstybės socialinė orientacija lemia valstybės pareigą, atsižvelgiant į valstybės ir visuomenės išgales, padėti būsto neturintiems asmenims, kurie negali juo apsirūpinti iš darbo ir (ar) kitokių pajamų, apsirūpinti bent minimalius socialiai priimtinius jų poreikius atitinkančiu būstu***. Reguluodamas socialinės paramos tokiems asmenims apsirūpinant būstu santykius, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti šios paramos teikimo formas, *inter alia* gali numatyti finansinę paramą būstui įsigyti arba išsinuomoti, valstybei priklausančio arba jos nuomojamo būsto suteikimą ir kt. Pabrėžtina, kad valstybės socialinė orientacija suponuoja įstatymų leidėjo pareigą, reguliuojant šiuos santykius, sudaryti prielaidas atsižvelgti ir į socialiai jautriausių asmenų grupių, kurioms reikalinga ypatinga

socialinė pagalba, poreikius. [...] būtina paisyti Konstitucijos normų ir principų, inter alia jos 21 straipsnyje įtvirtintos valstybės priedermės saugoti ir ginti žmogaus orumą, konstitucinio teisinės valstybės principo (inter alia konstitucinių teisingumo, proporcingumo reikalavimų), lemiančių tai, kad tokios *paramos teikimas neturėtų būti nutraukiamas, jeigu asmuo (šeima) negali apsirūpinti kitu bent minimaliais socialiai priimtinus jo (jos) poreikius atitinkančiu būstu*. [...].

„Nors 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje [...] (toliau citatose ir tekste vadinama – Konvencija-3) socialinės ir ekonominės teisės tiesiogiai neįtvirtintos, vis dėlto tam tikrais atvejais asmens socialinės teisės (įskaitant teisę į būstą ar socialinę paramą) pagal Konvenciją-3 gali būti ginamos. [...]. Aiškindamas Konvencijos-3 8 straipsnį, Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžia, kad šis straipsnis negali būti aiškinamas kaip nustatantis valstybei tiesioginę pozityvią pareigą suteikti kiekvienam asmeniui būstą (žr. 2001-01-18 sprendimą byloje *Chapman prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 27238/95), tačiau valstybės pareiga užtikrinti būstą itin pažeidžiamiems asmenims išimtiniais atvejais gali būti kildinama iš Konvencijos-3 8 straipsnio (žr. 2012-04-24 sprendimą byloje *Yordanova ir kiti prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 25446/06, 2013-10-17 sprendimą byloje *Winterstein ir kiti prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 27013/07). 4. Šiame kontekste paminėtina ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, kurios 1 straipsnyje „Žmogaus orumas“ nustatyta: „Žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį reikia gerbti ir saugoti“, o 34 straipsnio „Socialinė apsauga ir socialinė parama“ 3 dalyje įtvirtinta: „Siekdama įveikti socialinę atskirtį ir skurdą, Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę į socialinę paramą ir paramą aprūpinant būstu, kad pagal Sąjungos teisės ir nacionalinių teisės aktų nustatytas taisykles bei praktiką būtų užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos visiems neturintiems pakankamai lėšų.“

13.2. 1995-01-24 išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ – „Konvencijos-3 pirmame skyriuje yra apibrėžtos žmogaus teisės ir laisvės, kurias, sutinkamai su jos 1 ir 57 straipsniais, ją ratifikavusi valstybė turi garantuoti kiekvienam jos jurisdikcijoje esančiam asmeniui. Konvencijos 1 straipsnyje nustatyta: „Aukštosios susitariančios šalys garantuoja kiekvienam jų jurisdikcijoje esančiam asmeniui teises ir laisves, apibrėžtas šios konvencijos pirmame skyriuje.“ **Taigi kiekviena valstybė, ratifikavusi konvenciją, turi veiksmingai įgyvendinti konvencijos (arba jos protokolų, kuriuos ši valstybė yra ratifikavusi) nuostatas, kad visiškai įvykdytų savo įsipareigojimus pagal ją.** Šis bendras reikalavimas yra tiesiogiai susijęs su tarptautinės teisės ir šalių vidaus (nacionalinės) teisės santykiu bendrai bei atsižvelgiant į atskiras problemas, konkrečiai – į žmogaus teisių ir laisvių problemą. Šiuo metu Europoje bene labiausiai paplitusi vadinamoji paralelinė tarptautinės ir vidaus teisės derinimo sistema, kuri grindžiama taisykle, kad **tarptautinės sutartys transformuojamos šalies teisės sistemoje (inkorporuojamos į ją). Toks tarptautinių sutarčių, taigi ir konvencijos, realizavimo būdas įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje**. [...]. Lietuvos Respublikos teisinė sistema grindžiama tuo, kad Konstitucijai neturi prieštarauti joks įstatymas ar kitas teisės aktas, taip pat ir jos tarptautinės sutartys (šiuo atveju – Konvencija-3). [...]. Kartu būtina pabrėžti, jog Konvencija-3 tiesiogiai neformuluoja, nes to ir negalima būtų realizuoti, reikalavimo, kad valstybės vidaus teisės normos paraidžiui atitiktų konvencijos normų turinį. Joje taip pat nėra griežtai nurodoma, kokiais būdais turi būti realizuojamos Konvencijoje-3 įtvirtintos žmogaus teisės. Pati valstybė nustato, kokiais būdais ji užtikrins konvencijos nuostatų taikymą. Čia svarbu apibrėžti vadinamąsias atsižvelgimo ribas, tai yra nustatyti Konvencijoje-3 nurodytų teisių pakankamai veiksmingą gynimą šalies įstatymais. Šias „atsižvelgimo ribas“ numato valstybės valdžios organai Konstitucijos jiems nustatytų įgaliojimų pagrindu. Europos žmogaus teisių teismas savo 1976-02-06 sprendime Švedijos garvežių mašinistų byloje pažymėjo, kad nei 13 straipsnis, nei pati Konvencija-3 apskritai nenustato susitariančioms valstybėms konkretaus būdo, kaip užtikrinti bet kurios iš Konvencijos-3 nuostatų veiksmingą įgyvendinimą jų vidaus teisėje.

Tačiau Konvencijos-3 antro, trečio, ketvirto ir penkto skyrių nuostatos dėl joje įtvirtintų žmogaus teisių ir laisvių tarptautinio gynimo neabejotinai reiškia, kad Konvencijos-3 normos turi būti realiai įgyvendinamos, o **šių teisių ir laisvių pažeidimas negali būti aiškinamas tuo, kad valstybės įstatymai numato ką kita**. Toks Konvencijos-3 galiojimas paaiškinamas tuo, kad **valstybė**

– *šios konvencijos dalyvė turi užtikrinti Konvencijos-3 normų taikymą savo vidaus teisinėje sistemoje*. Tačiau tarptautinės sutartys, taip pat ir Konvencija-3, atskirose teisinės veiklos srityse taikomos nevienodai. Konkrečius jų taikymo būdus ir formas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai. Civilinėje teisenoje yra nustatytas tiesioginis tarptautinių sutarčių taikymas kaip jų ir Lietuvos Respublikos įstatymų normų konkurencijos sprendimo būdas: *jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis nustatytos kitokios taisyklės negu tos, kurios numatytos Lietuvos Respublikos įstatymuose, tai taikomos tarptautinių sutarčių taisyklės* (CK 606 straipsnis ir Civilinio proceso kodekso 482 straipsnis). [...]. Kita vertus, Konvencijoje-3 įtvirtintos žmogaus teisės negali būti realizuotos tiesiogiai netaikant vidaus teisės aktų. Kitaip tariant, pripažinus tik tiesioginį Konvencijos-3 taikymą, minimos teisės negali būti garantuotos, nes pačioje Konvencijoje-3 nėra nustatyta nei šių teisių realizavimo būdų jų ratifikavusiose valstybėse, nei pažeidėjų teisinės atsakomybės, nei reikiamų procedūrų ir valstybių teisinių institucijų specialios jurisdikcijos. Čia akivaizdžiai galioja taisyklė *ubi jus ibi remedium*: kada įstatymas suteikia teisę, jis duoda ir priemonę jai apginti. Tokios priemonės valstybės teisinėje sistemoje nustatomos šios valstybės įstatymais. Konvencija-3 nustato šias priemones tik tiems atvejams, kada ginčas dėl joje įtvirtintų žmogaus teisių gynimo tampa tarptautinės jurisdikcijos objektu.

Konstitucijos 138 straipsnio trečiojoje dalyje nustatyta: „Tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.“ Ši konstitucinė nuostata Konvencijos-3 atžvilgiu reiškia, kad *ratifikuota ir įsigaliojusi ji taps sudedamąja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi ir turės būti taikoma kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai*. Jos nuostatos Lietuvos Respublikos teisės šaltinių sistemoje atitinka įstatymų lygmenį, kadangi 1991-05-21 įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ [...] 12 straipsnyje nustatyta, jog „Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys turi Lietuvos Respublikos teritorijoje įstatymo galią. [...]“

Tyrimo išvados

14. Apibendrinus Pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes, konstatuotina, kad jis skundžiasi tuo, kad Savivaldybės administracija nesiėmė priemonių užtikrinti jo tinkamo dalyvavimo aprūpinimo būstu programoje (paskelbta Pareiškėjo bankroto procedūra, jam nuosavybės teise priklausantis Butas parduodamas aukcione), apginti asmens su negalia ir vaiko teises į tinkamas gyvenimo sąlygas Lietuvoje. Dėl šių priežasčių jis turėjo emigruoti į <...> (pažymos 2 paragrafas). Be to, Savivaldybės administracija Pareiškėjui nesuteikė informacijos, kuri nurodyta Ministerijos 2019-04-16 rašte (pvz., dėl aktualios Pareiškėjo situacijai spręsti Įstatymo pakeitimo įsigaliojimo nuo 2019-09-01) (pažymos 8.3.1 papunktis).

15. Vadovaujantis:

15.1. Konstitucija (pažymos 9 paragrafas) – Savivaldybės administracija turi tarnauti žmonėms, kurių orumą, teises ir laisves gina įstatymai, tarptautinės sutartys, ratifikuotos Lietuvos Respublikos Seimo (šiuo atveju – Konvencija ir Konvencija-2);

15.2. Konvencija, Konvencija-2 ir Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (pažymos 10 paragrafas ir 11.4 punktas) – Savivaldybės administracija turėjo atsižvelgti į tai, kad:

15.2.1. Konvencijos šalys patvirtino visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių visuotinumą bei būtinybę neįgaliesiems užtikrinti galimybę visapusiškai naudotis šiomis teisėmis ir laisvėmis, kad tai paskatina skurdo panaikinimą (dauguma neįgaliųjų gyvena skurdo sąlygomis), kad neįgaliesiems ir jų šeimos nariams turėtų būti užtikrinta būtina apsauga ir parama (pažymos 10.1.1 papunktis);

15.2.2. Konvencijos šalys įsipareigojo imtis visų įstatymų leidybos, administracinių ir kitokių priemonių, kad būtų įgyvendintos šios Konvencijos pripažintos teisės, atsižvelgti į neįgaliųjų žmogaus teisių apsaugą ir skatinimą visose politikos srityse ir programose, *nesiimti jokių veiksmų ar praktikos, kurie būtų nesuderinami su šia Konvencija*, užtikrinti, kad valstybės valdžios institucijos ir įstaigos veiktų pagal šios Konvencijos nuostatas (pažymos 10.1.3 papunktis);

15.2.3. Konvencijos-2 valstybės dalyvės pripažino kiekvieno vaiko teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi (vaiko teisę į gyvenamąsias patalpas nustato ir saugo VTPĮ – Savivaldybės administracija, seniūnai padeda šeimai užsitikrinti tinkamas gyvenamojo būsto sąlygas; pažymos 11.4 punktas), pažymėjo, kad **turi imtis reikiamų priemonių ir padėti tėvams šią teisę įgyvendinti**, o, prireikus, teikti materialinę paramą ir remti įvairias programas, **ypač aprūpinimo butais** ir kt. (pažymos 10.2 punktas);

15.3. Konstitucinio Teismo praktika (pažymos 13 paragrafas), CK (pažymos 11.6 punktas) – Savivaldybės administracija turėjo atsižvelgti į tai, kad:

15.3.1. pagal Konstituciją Lietuvos valstybė yra socialiai orientuota, kad valstybė turi kurti tokią socialinio aprūpinimo sistemą, kuri padėtų išlaikyti asmens orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas, o prireikus suteiktų asmeniui būtiną socialinę pagalbą, kad Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintas žmogaus orumo, kaip ypatingos konstitucinės vertybės, apsaugos ir gynimo imperatyvas ir valstybės socialinė orientacija lemia valstybės pareigą, atsižvelgiant į valstybės ir visuomenės išgales, padėti būsto neturintiems asmenims, kurie negali juo apsirūpinti iš darbo ir (ar) kitokių pajamų, apsirūpinti bent minimalius socialiai priimtinius jų poreikius atitinkančiu būstu, būtina paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* jos 21 straipsnyje įtvirtintos valstybės priedermės saugoti ir ginti žmogaus orumą, konstitucinio teisinės valstybės principo (*inter alia* konstitucinių teisingumo, proporcingumo reikalavimų), lemiančių tai, kad tokios **paramos teikimas neturėtų būti nutraukiamas**, jeigu asmuo (šeima) negali apsirūpinti kitu bent minimalius socialiai priimtinius jo (jos) poreikius atitinkančiu būstu (pažymos 13.1 punktas);

15.3.2. kiekviena valstybė, ratifikavusi Konvenciją, turi veiksmingai įgyvendinti Konvencijos nuostatas, kad visiškai įvykdytų savo išsipareigojimus pagal ją, o **Konvencijoje nustatytų teisių ir laisvių pažeidimas negali būti aiškinamas tuo, kad valstybės įstatymai numato ką kita** (valstybė – Konvencijos dalyvė turi užtikrinti Konvencijos normų taikymą savo vidaus teisinėje sistemoje), **ratifikuota Konvencija tapo sudedamąja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi ir turi būti taikoma kaip ir Lietuvos Respublikos įstatymai**. Jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis nustatytos kitokios taisyklės negu tos, kurios numatytos Lietuvos Respublikos įstatymuose, tai taikomos tarptautinių sutarčių taisyklės (pažymos 11.7 ir 13.2 punktai);

15.4. Vietos savivaldos įstatymu, Įstatymu, Aprašu (pažymos 11.1 punktas, 11.2.1 papunktis ir 12.3 punktas), CK (pažymos 11.6 punktas) ir PPĮ (pažymos 11.3 punktas):

15.4.1. Savivaldybės veikla įgyvendinant Įstatymą ir teikiant paramą būstui įsigyti arba išsinuomoti turi būti grindžiama savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo bei kt. principų reikalavimais (Savivaldybės veikla ir visais jos veiklos klausimais priimti sprendimai turi atitikti įstatymų bei kitų teisės aktų (šiuo atveju ir Konvencijos) reikalavimus, Savivaldybės institucijų ar valstybės tarnautojų priimami sprendimai turi nepažeisti žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių; pažymos 11.1.1 papunktis);

15.4.2. Socialinis būstas – tai Savivaldybės būsto – Savivaldybei nuosavybės teise priklausančio būsto, įtraukto į Savivaldybės tarybos patvirtintą Savivaldybės būsto fondo sąrašą – dalis (pažymos 11.2.1.1 papunktis), taigi Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies nuostata, kad savivaldybės būstas tam tikrais atvejais gali būti išnuomojamas socialinio būsto nuomos sąlygomis ir neįrašytiems į asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus asmenims (šeimoms), taikytinas ir Savivaldybės socialiniam būstui kaip Savivaldybės būsto fondo daliai.

Savivaldybės socialinio būsto fondo plėtra vykdoma, be kita ko, ir perkant ar kitokiu būdu teisėtai įsigyjant butus (pažymos 11.2.1.5 papunktis), Apraše, reglamentuojančiame savivaldybių nekilnojamojo turto įsigijimo tvarką, nenumatyta, kad Savivaldybė galėtų įgyti nekilnojamąjį turta dalyvaudama aukcione (pažymos 12.3 punktas);

15.4.3. asmenys (šeimoms), atitinkantys Įstatymo 9 straipsnyje nustatytus reikalavimus (pvz., teisę į socialinio būsto nuomą turi asmenys (šeimoms), kurių duomenys apie jų gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturinčiųjų gyvenamosios vietos – apie savivaldybę, kurios teritorijoje

gyvena, yra įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą), norėdami gauti paramą būstui išsinuomoti, Ministerijos nustatyta tvarka su atitinkamu prašymu kreipiasi į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal deklaruotą gyvenamąją vietą, o jeigu asmuo gyvenamosios vietos neturi, – į savivaldybės, kurios teritorijoje gyvena, vykdomąją instituciją (pažymos 11.2.1.3 ir 11.2.1.4 papunkčiai).

Savivaldybės būstas gali būti, be kita ko, išnuomojamas socialinio būsto nuomos sąlygomis ir neįrašytiems į asmenų ir šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus asmenims, kuriems yra nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis, neįgaliesiems, vieniems auginantiems vaiką (vaikus), jeigu šie asmenys ar šeimos Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise neturi kito tinkamo būsto (pažymos 11.2.1.6 papunktis);

Pareiškėjas iki išvykimo į <...> deklaravimo (pažymos 6.2 punktas) galimai atitiko Įstatymo 7 straipsnio ir 9 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimus dėl gyvenamosios vietos deklaravimo Lietuvos Respublikoje (pažymos 11.2.1.3 ir 11.2.1.4 papunkčiai), dėl to, jo atveju galėtų būti taikomos Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies nuostatos dėl Savivaldybės būsto jo šeimai nuomos (neįrašytiems į šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus šeimoms, netekusioms turėto būsto dėl nuo žmogaus valios nepriklausančių aplinkybių; šiuo atveju – vykdoma asmens bankroto procedūra), nes Pareiškėjas atitinka ne vieną šios Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies, o dvi sąlygas: 1) Pareiškėjui yra nustatytas <...> darbingumo lygis, 2) Pareiškėjas – <...> (pažymos 4.6.1, 7.5.1 papunkčiai ir 8.2 punktas). Be to, nors Pareiškėjo prašymų nagrinėjimo Savivaldybės administracijoje metu Butas dar nuosavybės teise priklausė Pareiškėjui, tačiau buvo žinoma, kad apibrėžtu bankroto procedūros vykdymo terminu (įvykus Buto aukcionui) Pareiškėjo šeima Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise nebeturės gyvenamojo būsto (parama Pareiškėjui dėl būsto įsigijimo ar nuomos turėtų būti teikiama nenutrūkstamai);

15.4.4. Savivaldybės taryba priima sprendimus dėl Savivaldybės būsto ir socialinio būsto fondo sudarymo (statybos, pirkimo ir t. t.) tvarkos, ***Savivaldybės biudžeto lėšų nepanaudotų piniginei socialinei paramai skaičiuoti, panaudojimo Savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, rekonstravimui ir remontui tvarkos, būsto suteikimo tvarkos***, kitų sprendimų, numatytų Įstatyme, priėmimo (pažymos 11.1.3 papunktis), valdo, naudoja ir disponuoja Savivaldybės turtu (pažymos 11.1.4 papunktis). Taigi, ***šiuo išskirtiniu atveju Savivaldybės administracija, individualiai įvertinusi Pareiškėjo šeimos situaciją, kai dėl objektyvių priežasčių šeima negali patenkinti būtiniausių poreikių (apsirūpinti būstu), turėjo pagrindą Pareiškėjo šeimos aprūpinimo gyvenamuoju būstu klausimą, perduoti pagal kompetenciją nagrinėti Savivaldybės tarybai***. Tokiu atveju, Savivaldybė taryba, įgyvendindama tiek Konvencijos, Konvencijos-2, tiek vietos savivaldos principus bei Įstatymo nuostatas, būtų turėjusi galimybę išimties tvarka spręsti, ar Savivaldybei įsigyti tinkamą gyventi Pareiškėjo (neįgalaus asmens, auginančio vaiką) šeimai gyvenamąjį būstą, ar išnuomoti būstą vadovaujantis Įstatymo 16 straipsniu: 1) Pareiškėjo šeimai, kaip neįrašytai į šeimų, turinčių teisę į paramą būstui išsinuomoti, sąrašus šeimai, netekusiai turėto būsto dėl nuo Pareiškėjo valios nepriklausančių aplinkybių (fizinio asmens bankrotas), arba 2) Pareiškėjui, kaip asmeniui, kuriam yra nustatytas <...> darbingumo lygis, arba 3) Pareiškėjui, kaip neįgaliajam, vienam auginančiam vaiką, nes apibrėžtu bankroto procedūros vykdymo terminu (įvykus Buto aukcionui) Pareiškėjo šeima Lietuvos Respublikos teritorijoje nuosavybės teise neturės kito tinkamo būsto;

15.5. VAĮ (pažymos 11.5 punktas), Valstybės tarnybos įstatymu (pažymos 11.7 punktas) ir Įstatymu (redakcija nuo 2019-09-01; pažymos 11.2.2 papunktis) – Savivaldybės administracijos pareigūnai, nagrinėdami Pareiškėjo prašymus, susijusius su gyvenamojo būsto problemos sprendimu, turėjo vadovautis valstybės tarnautojų veiklos pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, sąžiningumo ir nešališkumo bei viešojo administravimo įstatymo viršenybės, subsidiarumo, išsamumo principų reikalavimais, t. y., ***gerbti Pareiškėją ir pagrindines jo teises ir laisves, sprendimus dėl Pareiškėjo prašymų priimti tuo viešojo administravimo sistemos lygiu, kuriuo jie yra efektyviausi (pvz., Savivaldybės taryboje), atsakymus Pareiškėjui visais atvejais pagrįsti įstatymais, į Pareiškėjo prašymus atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodant visas prašymų nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi***

vertinant prašymų turinį, būti teisingais ir suteikti Pareiškėjui tokią informaciją, kuri padėtų jam priimti tinkamiausią sprendimą.

16. Nagrinėjamu atveju Savivaldybės pareigūnai:

16.1. atsakydami į Pareiškėjo prašymus dėl jo šeimos aprūpinimo gyvenamuoju būstu, ***nesilaikydami Vietos savivaldos įstatymo, Valstybės tarnybos įstatymo ir VAĮ, pagarbos žmogui ir valstybei, žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo, teisingumo, sąžiningumo ir nešališkumo, įstatymo viršenybės, išsamumo principų reikalavimų***, nesuteikė Pareiškėjui reikalingos, išsamios informacijos, kuri padėtų jam priimti palankiausias jo ir vaiko interesams sprendimus (dėl šeimos gyvenamojo būsto, galimai ir dėl išvykimo / neišvykimo iš Lietuvos):

16.1.1. Atsakyme-1 pažymėdami, kad „Savivaldybė, norėdama išnuomoti būstą šeimoms ir asmenims, nurodytiems Įstatymo 16 straipsnio 11 dalyje, turi turėti laisvą savivaldybės (ne socialinį) būstą“:

16.1.1.1. tačiau Atsakymo-1 rašymo metu laisvo Savivaldybės būsto neturi (pažymos 4.1 punktas), nepagrįstai neinformavo Pareiškėjo, kokių priemonių ketina imtis, kad Savivaldybė būtų pasirengusi tinkamai įgyvendinti Įstatymo reikalavimus dėl Savivaldybės gyventojų aprūpinimo gyvenamuoju būstu be eilės (jeigu neketina – dėl kokių priežasčių);

16.1.1.2. nepagrįstai neigia galimybę įgyvendinant Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies reikalavimus Pareiškėjui (jo šeimai) išnuomoti socialinį būstą;

16.1.2. Atsakyme-2 pažymėdami, kad:

16.1.2.1. neturi galimybės įsigyti Pareiškėjo nurodytą nekilnojamąjį turtą (Butą), nepagrįstai nemotyvavo šio teiginio (pvz., kaip paaiškino Seimo kontrolieriui šio tyrimo metu; pažymos 6.2 punktas);

16.1.2.2. “net ir tuo atveju, jei nekilnojamasis turtas būtų įsigytas, vadovaujantis Įstatymo 9 straipsnio 3 dalimi, asmenys ir šeimos, kurie už jiems suteiktą valstybės iš dalies kompensuojamą būsto kreditą įsigytą būstą prarado dėl skolinių įsipareigojimų [...], teisę į paramą būstui išsinuomoti šio straipsnio 1 dalyje nustatytais sąlygomis įgyja po 5 metų nuo būsto praradimo“ (pažymos 4.2 punktas), nepagrįstai neinformavo Pareiškėjo apie tai, kad nuo 2019-09-01 (priimta ir paskelbta 2019-02-20) nebelieka Atsakyme-2 nurodytos Įstatymo nuostatos (pažymos 11.2.2 papunktis);

16.1.3. nepagrįstai naują Savivaldybės administracijos argumentą dėl atsisakymo aprūpinti Pareiškėjo šeimą gyvenamuoju būstu nurodė tik Atsakyme-3 („aprūpinti Jūsų šeimą būstu neturime teisinio pagrindo“ ir dėl to, kad „pagal Jūsų pateiktus duomenis šiuo metu vis dar yra įregistruota nuosavybės teisė į Butą“; pažymos 8.4 punktas);

16.1.4. nepagrįstai nepateikė Pareiškėjui Savivaldybės administracijos atsakymo, kuriame viename būtų nurodyti visi Savivaldybės administracijos atsisakymo aprūpinti Pareiškėjo šeimą gyvenamuoju būstu motyvai;

16.2. nagrinėdami Pareiškėjo prašymus dėl jo šeimos aprūpinimo gyvenamuoju būstu, ***nepagrįstai, neatsižvelgdami į išskirtinę situaciją ir Pareiškėjo šeimos pažeidžiamumą, Konvencijos ir Konvencijos-2 reikalavimus, Vietos savivaldos įstatyme nustatytą Savivaldybės tarybos kompetenciją, VAĮ subsidiarumo principo ir Įstatymo reikalavimus, Pareiškėjo šeimos aprūpinimo gyvenamuoju būstu klausimų neperdavė spręsti Savivaldybės tarybai.***

17. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – SKI) 2 straipsnio 1 dalimi biurokratizmu laikoma tokia pareigūno veika, kai nevykdomi arba blogai vykdomi įstatymai ar kiti teisės aktai, nepagrįstai atsisakoma spręsti pareigūno kompetencijai priklausančius klausimus, blogai ar netinkamai valdoma (atsisakoma informuoti asmenį apie jo teises, ir t. t.).

Apibendrinus pirmiau pateiktas išvadas (pažymos 16 paragrafas) konstatuotina, kad Savivaldybės administracijos pareigūnų neveikimas paramos aprūpinant Pareiškėjo šeimą gyvenamuoju būstu klausimais neatitinka konstitucinio principo tarnauti žmonėms, Konvencijos, Konvencijos-2, Vietos savivaldos įstatymo, Įstatymo, Valstybės tarnybos įstatymo ir VAĮ

reikalavimų, taigi, vadovaujantis SKĮ 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu Pareiškėjo skundas **pripažintinas pagrįstu**.

18. Vadovaujantis Įstatymo 7 straipsniu ir 9 straipsnio 1 dalies 1 punktu (pažymos 11.2.1.3 ir 11.2.1.4 papunkčiai) asmenys (šeimoms), atitinkantys Įstatymo 9 straipsnyje nustatytus reikalavimus, norėdami gauti paramą būstui išsinuomoti, Ministerijos nustatyta tvarka su atitinkamu prašymu kreipiasi į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal deklaruotą gyvenamąją vietą, o jeigu asmuo gyvenamosios vietos neturi, – į savivaldybę, kurios teritorijoje gyvena, vykdomąją instituciją, teisę į socialinio būsto nuomą turi asmenys (šeimoms), kurių duomenys apie jų gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, o neturinčiųjų gyvenamosios vietos – apie savivaldybę, kurios teritorijoje gyvena, yra įrašyti į Lietuvos Respublikos gyventojų registrą.

Atsižvelgus į tai, kad šio tyrimo metu buvo gauta informacija apie tai, jog Pareiškėjo šeima išvyko iš Lietuvos nuolat gyventi į <...> ir Lietuvos Respublikoje gyvenamosios vietos nebedeklaruoja (pažymos 6.2 ir 8.4 punktai), pažymėtina, kad Pareiškėjas (jo šeima) šiuo metu nebeatitinka Įstatymo reikalavimų dėl teisės į valstybės paramą būstui išsinuomoti, todėl Savivaldybės pareigūnams neteiktinos Seimo kontrolierės rekomendacijos, susijusios su Pareiškėjo šeimos aprūpinimu gyvenamuoju būstu.

19. Kartu Seimo kontrolierė atkreipia Savivaldybės pareigūnų dėmesį į tai, kad:

19.1. jie nepagrįstai Seimo kontrolierei šio tyrimo metu nepateikė motyvuotų paaiškinimų, kaip nagrinėjamu atveju Savivaldybės administracija įgyvendino Konstitucijos, Konvencijos ir Konvencijos-2 nuostatas, pvz., užtikrinti būstą itin pažeidžiamiems asmenims išimtiniais atvejais, ar Savivaldybė išnaudojo visas galimybes, kad šiuo atveju būtų tinkamai įgyvendinta Konvencija, Konvencija-2 bei VTPĮ (be to, nepateikti paaiškinimai ir dėl to, kodėl neatsižvelgta į Seimo kontrolierės prašymą atsakyti į atitinkamus klausimus; pažymos 5.1 punktas);

19.2. Savivaldybė, šio tyrimo metu informavo Seimo kontrolierę apie tai, kad, vykdydama Alytaus regiono 2014-2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą „2018 metais įsigijo nuosavybės socialinių būstų, kurie buvo suteikti asmenims ir šeimoms, įrašytiems į sąrašus ir turintiems teisę į socialinio būsto nuomą“, o Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies nuostatas (Savivaldybės būsto nuoma be eilės) įgyvendina suteikdama asmenims ir šeimoms tik atsilaisvinusį Savivaldybės būstą (pažymos 6.5 punktas). Remiantis šiais Savivaldybės pareigūnų paaiškinimais kyla pagrįstų abejonių dėl to, ar Savivaldybė yra pasirengusi tinkamai įgyvendinti Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies reikalavimus, kurie susiję su asmenų (šeimų) skubiu aprūpinimu gyvenamuoju būstu (pvz. kad ateityje nebūtų tokių atsakymų suinteresuotiems asmenims, kaip Atsakymas-1, kuriame nurodyta, kad šio atsakymo rašymo metu laisvo Savivaldybės būsto nėra; pažymos 4.1 punktas).

Pagal šio tyrimo metu Ministerijos pateiktus duomenis Savivaldybė 2017 ir 2018 metais nepanaudojo dalies lėšų, skirtų piniginei socialinei paramai nepasiturintiems gyventojams teikti (2017 m. – 54,8 proc., 2018 m. – 38,6 proc.; pažymos 4.3 ir 7.1 punktai). Šios lėšos galėjo būti panaudotos Savivaldybės ir socialinio būsto fondo plėtrai, tačiau Savivaldybė šio tyrimo metu nepateikė Seimo kontrolierei paaiškinimų, kodėl jos nebuvo panaudotos pirmiau nurodytai paskirčiai (pvz., gyvenamųjų būstų, kurie, prireikus, skubiai galėtų būti skirti Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies reikalavimų įgyvendinimui);

19.3. Savivaldybės administracijos pareigūnai, nagrinėdami Pareiškėjo prašymus dėl jo šeimos aprūpinimo gyvenamuoju būstu turėjo atsižvelgti į valstybės politiką emigracijos, grįžtamosios migracijos, skurdo mažinimo (šeimoms, kuriose yra neįgaliųjų, kaimo gyvenamosiose vietovėse gyvenančios šeimos patiria didesnę skurdo riziką, yra didelis išsiskolinusių asmenų skaičius Lietuvoje, viena svarbiausių emigracijos priežasčių – socialinio nesaugumo jausmas ir teisingumo stoka, diskriminacija, pagarbos žmogui ir tolerancijos trūkumas) ir pan. klausimais, pvz., į siekį plėsti būsto pasirinkimo galimybes šeimoms, auginančioms vaikus, stiprinti Lietuvos gyventojų susietumą su šalimi ir gyvenamąją aplinką, taip pat – socialinį Lietuvos gyventojų saugumą ir jų psichologinę (emocinę) gerovę, mažinti pajamų ir kitą socialinę nelygybę, siekti

taiklesnės ir veiksmingesnės socialinės paramos (Seimo nutarimas ir Strategija; pažymos 12.1 ir 12.2 punktai).

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

20. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, nusprendžia X skundą dėl Varėnos rajono savivaldybės administracijos pareigūnų veiklos (neveikimo) pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

21. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė *Varėnos rajono savivaldybės administracijos direktoriui* rekomenduoja informuoti, kokių priemonių imtasi, kad ateityje:

21.1. asmenų prašymai, susiję su jų aprūpinimu gyvenamuoju būstu, būtų nagrinėjami laikantis konstitucinio principo tarnauti žmonėms, Valstybės tarnybos įstatymo, VAĮ ir kitų teisės aktų reikalavimų (pažymos 16.1 punkto išvados);

21.2. nagrinėjant itin pažeidžiamų asmenų (jų šeimų) prašymus, susijusius su jų aprūpinimu gyvenamuoju būstu, kiekvienu atveju situacija būtų vertinama individualiai, įgyvendinant Konvencijos, Konvencijos-2 reikalavimus, Vietos savivaldos įstatyme nustatytą Savivaldybės tarybos kompetenciją, VAĮ subsidiarumo principo ir Įstatymo reikalavimus (pažymos 16.2 punkto išvada);

21.3. Savivaldybė būtų pasirengusi, prireikus, skubiai ir tinkamai įgyvendinti Įstatymo 16 straipsnio 11 dalies reikalavimus.

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašytume pranešti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y., ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos.

Seimo kontrolierė

Milda Vainiutė